

ΤΙΤΛΟΣ

ΟΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΠΙΛΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ : I. Εισαγωγικά, II. Οι διαδικασίες της διαμεσολάβησης και της συμφιλίωσης, III. Η δικονομική ρύθμιση περί εξώδικης επίλυσης της διαφοράς (άρθρο 214Α ΚΠολΔ)

Άρθρο Αντώνη Καραμπατζού, Λέκτορα Αστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών *

I. Εισαγωγικά

Η διάδοση, στη θεωρία και την πράξη, τρόπων αποφυγής της δικαστικής διαμάχης οφείλεται πρωτίστως στο ότι η τελευταία όλο και περισσότερο πλέον δεν είναι επιθυμητή από τα ίδια τα συμβαλλόμενα μέρη: τόσο η συχνά μακρά διάρκειά της όσο και τα έξοδά της, καθώς επίσης και η αυξημένη αβεβαιότητα που τη συνοδεύει, διόλου ελκυστική την καθιστούν στα μάτια των συμβαλλομένων μερών⁽¹⁾.

Επειτα, η συνεχής κάταρξη νέων δικαστικών διαδικασιών δεν είναι ανεκτή ούτε για τα δικονομικά συστήματα των περισσότερων κρατών αυτή τη στιγμή, δεδομένου ότι τα πολιτικά τους δικαστήρια παρουσιάζονται βεβαρημένα με έναν υπερβολικό όγκο υποθέσεων ιδιωτικού δικαίου, γεγονός το οποίο ευθύνεται, ως εικός, και για τη συχνά μακρά διάρκεια εκδίκασης μιας υποθέσεως⁽²⁾.

Η απογοήτευση, που διεθνώς πλέον επικρατεί για το σύστημα απονομής δικαιοσύνης, συμπυκνείται ίσως στον χαρακτηρισμό που προσέδωσε σ' αυτό ο λόρδος Woolf: too expensive, too slow,

* **Οι αναπτύξεις, που ακολουθούν βασίζονται στο σύγγραμμά μου «Απρόβλεπτη Μεταβολή των Συνθηκών στην Αμφοτεροβαρή Σύμβαση» (εκδ. Αντ.Σάκκουλα, 2006), αρ. 623 επ., ιδίως 694 επ.**

1. Όπως ίσως έχει γίνει ήδη αντιληπτό από τα ανωτέρω, το ύψος των δικαστικών εξόδων συχνά δημιουργεί και *de facto* πρόβλημα άνισης μεταχειρίσεως μεταξύ των διαδίκων, όταν ο ένας διαθέτει την οικονομική ευχέρεια να ανταποκριθεί με άνεση στα έξοδα αυτά, ενώ ο άλλος, χωρίς να μπορεί πιθανώς να απολαύσει του ευεργετήματος πείνας, δεν είναι σε θέση να τα αναλάβει (εν όλω ή εν μέρει).
2. Η διαπίστωση, ότι η δικαστική διαμάχη συνεπάγεται σημαντική επιβάρυνση τόσο για τα ίδια τα διάδικα μέρη, όσο και ευρύτερα για το δικονομικό σύστημα μιας χώρας, γι' αυτό και από έποψη οικονομικής κυρίως ορθολογικότητας θα πρέπει να αποφεύγεται, αποτελεί πλέον κοινό τόπο στη νομική επιστήμη. Βλ. σχετ. ενδεικτικά H.P.Westermann, *Jura* 1983, 311· **Χαμηλοθώρη**, *Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών*, σ. 11 επ.· Γεωργακόπουλο, *ΔΕΕ* 1995, 30.

too unequal, too uncertain⁽³⁾.

Διεθνώς πλέον, κύρια αιτία προσφυγής των συναλλασσομένων σε εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών είναι η μακρά διάρκεια της δίκης, η οποία, περιλαμβάνοντας τον απαιτούμενο χρόνο προσδιορισμού της υποθέσεως αλλά και την ενδεχόμενη αναβολή σε μεταγενέστερη δικάσιμο, αρκετές φορές οδηγεί κατ' ουσίαν σε αρνησιδικία⁽⁴⁾.

Ενεκα μάλιστα αυτού του γεγονότος, πολλά ευρωπαϊκά κράτη έχουν καταδικασθεί κατά καιρούς από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου για παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης (βλ. άρθρο 6, παράγρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου: «*Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας...*»)⁽⁵⁾.

Προς θεραπεία αυτής της καταστάσεως εμφανίζονται στο προσκήνιο ποικίλες μορφές εναλλακτικής επίλυσεως των διαφορών (ADR = Alternative Dispute Resolution)⁽⁶⁾.

3. Βλ. **Ορφανίδη**, *Εναλλακτικές μορφές επίλυσεως διαφορών - Συμφιλίωση - Διαμεσολάβηση*, στα υπό έκδοση *Πρακτικά του Ερευνητικού Ινστιτούτου Δικονομικών Μελετών για το Διεθνές Συνέδριο Αθηνών 23 - 29 Σεπτ. 2001*, και «*Δελτίον Ανωνύμων Εταιρειών και Ε.Π.Ε.*», τεύχος της 1.10.2006, σ. 453.
4. Βλ. **Χαμηλοθώρη**, *όπ.ανωτ.*
5. Βλ. ενδεικτικά **Ρούκουνα**, *Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, σ. 163-164.
6. Βλ. σχετ. **Χαμηλοθώρη**, *όπ.ανωτ.*· **Ορφανίδη**, *όπ.ανωτ.*· Murray, *Alternative Dispute Resolution and American Civil Justice*, στα υπό έκδοση *Πρακτικά του Ερευνητικού Ινστιτούτου Δικονομικών Μελετών για το Διεθνές Συνέδριο Αθηνών 23-29 Σεπτ. 2001*· Breidenbach, *Außergerichtliche Streiterledigung - Sinn, Grenzen, Ausgestaltung, Zusammenspiel mit dem Gerichtsverfahren*, *ibidem*· Ishikawa, *Einige Denkanstöße zur Diskussion der Alternative Dispute Resolution - insbesondere deren Situation in Japan*, *ibidem*. Όλοι οι παραπάνω συγγραφείς (βλ. ιδίως Ορφανίδη και Murray) συγκλίνουν στη θεμελιώδη διαπίστωση, ότι στη σημερινή εποχή, τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ, επικρατεί ένα φιλικό προς τη συμβιβαστική επίλυση των ιδιωτικών διαφορών πνεύμα και, έτσι, προς την προσπάθεια για αποφυγή της δικαστικής διαδικασίας.

Μέσω αυτών επιδιώκεται ακριβώς η αποσυμφόρηση των πολιτικών δικαστηρίων, καθώς επίσης και η καλλιέργεια ενός κλίματος «συναλλακτικής ειρήνης» με την επίτευξη λύσεων αποδεκτών απ' όλα τα μέρη μιας διαφοράς. Απώτερος εδώ σκοπός είναι τόσο η ομαλότερη διεξαγωγή των συναλλαγών και του εμπορίου, επ' ωφελεία τελικής της γενικής οικονομίας, όσο και η προαγωγή του νομικού πολιτισμού με την προσγραφή σ' αυτόν «νέων» μέσων για την άμβλυνση των διαπροσωπικών ερίδων και αντιθέσεων.

Μορφές εναλλακτικής επιλύσεως των ιδιωτικών διαφορών παρουσιάζονται στην πράξη πολλές, όπως η διαιτησία, η διαμεσολάβηση (mediation) ή η συμφιλίωση (conciliation)⁽⁷⁾. Η προσοχή μας θα πρέπει να επικεντρωθεί εδώ στις δύο τελευταίες μορφές, οι οποίες εμφανίζουν και τον μεγαλύτερο βαθμό διαδικαστικής ελαστικότητας, σε αντίθεση με τη διαιτησία, η οποία κατά βάσιν ακολουθεί συγκεκριμένους δικονομικούς - αλλά και ουσιαστικούς - κανόνες, που αφήνουν μικρά περιθώρια ελιγμών σε διαιτητές και διαδίκους, ενώ συχνά παρουσιάζεται αρκετά χρονοβόρα και δαπανηρή⁽⁸⁾. Βεβαίως, κοινός παρονομαστής και στις τρεις περιπτώσεις (διαιτησία, διαμεσολάβηση και συμφιλίωση) είναι, ότι η κάταρξη της σχετικής διαδικασίας δεν είναι υποχρεωτική, αλλά βασίζεται στη βούληση των μερών (βλ. και άρθρο 867 επ. ΚΠολΔ)⁽⁹⁾, τα οποία μπορεί είτε να έχουν συμπεριλάβει σχετική ρήτρα στο συμβατικό τους κείμενο είτε να αποφασίσουν ad hoc, με τη γένεση δηλαδή της μεταξύ τους διαφοράς, την προσφυγή σε κάποια από τις τρεις αυτές μορφές εναλλακτικής επιλύσεως. Θεμέλιο, λοιπόν, των εν λόγω διαδικασιών είναι σε κάθε περίπτωση η ιδιωτική αυτονομία⁽¹⁰⁾.

II. Οι διαδικασίες της διαμεσολάβησης και της συμφιλίωσης

Κοινό χαρακτηριστικό των διαδικασιών της διαμεσολάβησης και της συμφιλίωσης είναι ότι για την επίλυση της διαφοράς παρεμβάλλεται μεταξύ των μερών ένα τρίτο, αμερόληπτο και ουδέτερο πρόσωπο, που μπορεί να είναι νομικός (δικαστής, ακαδη-

μαϊκός, δικηγόρος) ή και κάποιος άλλος ειδικός επιστήμονας του οποίου οι γνώσεις σχετίζονται με το αντικείμενο της εξεταστέας διαφοράς⁽¹¹⁾. Από την άλλη πλευρά, η κρίσιμη μεταξύ των δύο διαδικασιών διαφοροποίηση εντοπίζεται στο γεγονός ότι στη συμφιλίωση το τρίτο πρόσωπο προσπαθεί, ύστερα από συνεχείς ακροάσεις των μερών, να τα βοηθήσει απλώς να συνεργασθούν και να συνεννοηθούν, ώστε να καταλήξουν τα ίδια σε ένα φιλικό διακανονισμό' ενώ στη διαμεσολάβηση το τρίτο πρόσωπο προτείνει το ίδιο στα μέρη, εφόσον θεθαίως τού ζητηθεί, την - ενδεχόμενη κατ' αυτό - λύση φιλικού διακανονισμού, υπό τη μορφή μη δεσμευτικής γνώμης ή συστάσεως⁽¹²⁾.

Έτσι, η συμφιλίωση λαμβάνει συχνά τη μορφή μιας απλής διευκολύνσεως (go-between) της επαφής μεταξύ των αντιδικούντων, το τρίτο δε πρόσωπο (συμφιλιωτής) εμφανίζεται σ' αυτήν με ένα λιγότερο ενεργό ρόλο απ' ό,τι στη διαμεσολάβηση, αποφεύγοντας κατ' αρχήν να εκφράσει την προσωπική του άποψη για τα επίμαχα σημεία της προκύψασας διαφοράς⁽¹³⁾.

Η αναγκαιότητα για παρέμβαση ενός τρίτου προσώπου δικαιολογείται στη θεωρία με βάση το σκεπτικό ότι⁽¹⁴⁾ πολλές φορές οι ενδιαφερόμενοι δεν είναι σε θέση να προσδιορίσουν οι ίδιοι, με σαφή και ουσιαστικό τρόπο, τα επίμαχα σημεία της μεταξύ τους διαφοράς, καθώς και να διαπραγματευθούν προς τον σκοπό επίτευξης μιας συμβιβαστικής λύσεως. Τούτο οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως η αμοιβαία προκατάληψη, ο φόβος κοινολογήσεως ορισμένων στοιχείων, ο κίνδυνος παρερμηνείας μιας υποχωρήσεως, η άγνοια και η ενδεχόμενη υποτίμηση της θέσεως του αντιπάλου, καθώς επίσης και η πιθανή αμοιβαία εχθρότητα.

Στη διαμεσολάβηση το τρίτο πρόσωπο καλείται διαμεσολαβητής. Αυτός διευθύνει ουσιαστικά τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών μιας διαφοράς, με στόχο την επίτευξη μιας κοινώς αποδεκτής λύσεως. Σε αντίθεση με τον δικαστή ή τον διαιτητή, των οποίων η απόφαση είναι δεσμευτική για τα μέρη - βασιζόμενη μάλιστα σε συγκεκριμένους κανόνες δικαίου -, ο διαμεσολαβητής δεν «επιβάλλει» μία λύση της αρεσκείας του στα μέρη, αλλά τουναντίον προσπαθεί να τα βοηθήσει, προκειμένου να εξεύρουν τα ίδια μία

7. Κατ' ουσίαν, η έννοια της εναλλακτικής επιλύσεως των ιδιωτικών διαφορών είναι εξαιρετικά ευρεία, καταλαμβάνοντας όλες τις μορφές επιλύσεως των ιδιωτικών διαφορών που δεν λαμβάνουν χώρα διαμέσου της δημόσιας δικαιοδοτικής διαδικασίας· βλ. σχετ. Murray, όπ.ανωτ.

8. Βλ. και Murray, όπ.ανωτ. («η διαιτησία μπορεί να είναι εξίσου χρονοβόρα και πολύπλοκη όσο μία συνηθισμένη δίκη»). Σημειωτέον, πάντως, ότι δεν παύει να υφίσταται και η δυνατότητα άτυπης διαμορφώσεως της διαιτητικής διαδικασίας, όπως και αποδεσμεύσεως του διαιτητή από το ουσιαστικό δίκαιο (βλ. άρθρ. 890 ΚΠολΔ). Ωστόσο, οι δυνατότητες αυτές δεν αναιρούν το γεγονός ότι, σε σχέση με τις «γνήσιες» μορφές εναλλακτικής επιλύσεως διαφορών, η διαιτησία θα πρέπει κατά βάσιν να αντιμετωπίζεται όπως και η δικαστική διαδικασία· βλ. σχετ. Ορφανίδη, όπ.ανωτ. («Οι εναλλακτικές μορφές προβάλλουν ως μία διαφορετική προσέγγιση στην επίλυση διαφορών και έναντι της διαιτησίας»).

9. Ειδικά για την διαιτησία βλ. Κουσουλή, Διαιτησία, σ. 10 επ., 171 επ.

10. Βλ. και Χαμηλοθώρη, όπ.ανωτ., σ. 26, 46, 48. Υπ' αυτό το πρίσμα, μορφή εναλλακτικής επιλύσεως μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά και ο θεσμός του συναινετικού διαζυγίου, ο οποίος, ως γνωστόν, βασίζεται στην απόφαση των συζύγων να λύσουν τον γάμο τους χωρίς αντιδικία, επιφέροντας έτσι ένα «ειρηνικό» και «πολιτισμένο» τέλος στον έγγαμο βίο τους· ratio του θεσμού είναι ακριβώς η πραγμάτωση της ιδιωτικής αυτονομίας των συζύγων - βλ. Δωρή, ΝοΒ 2005, 875, σε σχόλιο στην Α.Π. 441/2004 (ibidem, 873).

11. Πρβλ. και την ΑΚ 371 εδ. α', όπου προβλέπεται ότι, εάν ο προσδιορισμός της παροχής ανατέθηκε σε τρίτον, σε περίπτωση αμφιβολίας ο προσδιορισμός θα πρέπει να γίνει με δίκαιη κρίση, άρα κατά τρόπο ουδέτερο και αμερόληπτο. Θα πρέπει να παρατηρηθεί εδώ ότι οι ΑΚ 371 επ. δεν μπορούν να τύχουν εν προκειμένω εφαρμογής, αφού στις διαδικασίες της διαμεσολάβησης και της συμφιλίωσης επί συμβατικής διαφοράς δεν ανατίθεται στο τρίτο πρόσωπο ο προσδιορισμός μιας παροχής, αλλά η διεύθυνση διαπραγματεύσεων που σκοπούν στη συνολική επίλυση της διαφοράς· πρβλ. σχετ. και Δωρή, σε Γεωργιάδη - Σταθόπουλο, άρθρ. 371 - 373 αρ. 12, όπου αντιστοίχως επισημαίνεται ότι δεν εφαρμόζονται οι ΑΚ 371 επ., αλλά οι διατάξεις περί διαιτησίας, όταν στον τρίτο ανατίθεται όχι απλώς ο προσδιορισμός της παροχής, αλλά η επίλυση μιας διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στους συμβαλλομένους σχετικά με το είδος, το ύψος ή άλλα στοιχεία της παροχής.

12. Βλ. Χαμηλοθώρη, όπ.ανωτ., σ. 25-26, 33 επ.

13. Βλ. Ορφανίδη, όπ.ανωτ. Πάντως, στην πράξη η διάκριση μεταξύ συμφιλίωσης και διαμεσολάβησης δεν είναι πάντοτε ευχερής· σ' αυτό συντείνει και το γεγονός ότι η κατανόηση των δύο εννοιών είναι διαφορετική από χώρα σε χώρα (έτσι Ορφανίδης, όπ.ανωτ.).

14. Βλ. Ορφανίδη, όπ.ανωτ.

αμοιβαίως ικανοποιητική λύση, η οποία ενδέχεται να συμφωνεί τελικά πλήρως με την - μη δεσμευτική - γνώμη που ο ίδιος εφόσον του ζητηθεί ενδέχεται να διατυπώσει⁽¹⁵⁾.

Οι κύριοι παράγοντες, που καθιστούν τη διαμεσολάβηση και τη συμφιλίωση ελκυστικές μορφές εναλλακτικής επιλύσεως των ιδιωτικών διαφορών, είναι η ταχεία εξεύρεση μιας λύσεως (ιδίως η διαμεσολάβηση δεν διαρκεί συνήθως πάνω από μία ή δύο μέρες), η αποφυγή των συχνά υψηλών δικαστικών εξόδων, αλλά και η τήρηση μυστικότητας⁽¹⁶⁾. Η τελευταία δε, παρά τη συμμετοχή του τρίτου προσώπου, δεν διακυβεύεται εδώ σε καμία περίπτωση στον βαθμό που αυτό συμβαίνει στη δικαστική διαδικασία, όπου ισχύει κατ' αρχήν η αρχή της δημοσιότητας (βλ. άρθρ. 113-114 ΚΠολΔ), ή στη διαιτησία, όπου παρά το μυστικόν της διαδικασίας συχνά εμπλέκεται πληθώρα τρίτων προσώπων (διαιτητές, επιδιαιτητές, δικηγόροι των μερών, κλπ.), οπότε και αυξάνει ο κίνδυνος ανεπιθύμητων διαρροών. Σημαντικό, επίσης, είναι ότι στο πλαίσιο των διαδικασιών της διαμεσολαβήσεως και της συμφιλίωσης υφίσταται η δυνατότητα συνεκτιμήσεως και μη νομικών στοιχείων, δυνατότητα βεβαίως που δεν δίδεται στο πλαίσιο εφαρμογής του νόμου⁽¹⁷⁾.

Γι' αυτό και συχνά γίνεται λόγος για την επίτευξη λύσεων που είναι προσανατολισμένες στα συμφέροντα των μερών και όχι στα, εκ του νόμου απορρέοντα, δικαιώματά τους (interest-based rather than right-based solutions)⁽¹⁸⁾.

Η διαμεσολάβηση και η συμφιλίωση δεν θέτουν σε λειτουργία μία διαδικασία διαπραγματεύσεως χωρίς δυνατότητα εξόδου (way-out), αντιθέτως κάθε μέρος μπορεί ανά πάσα στιγμή να εγκαταλείψει τη συμβιβαστική προσπάθεια και να μεταφέρει τη διαφορά σε δικαστικό - ή διαιτητικό - επίπεδο, εφόσον κρίνει ότι δεν είναι ικανοποιημένο από τη διαδικασία. Και τούτο γιατί εναπόκειται στην ευχέρεια των μερών, εάν θα συμβιβασθούν ή όχι, εκείνα καθορίζουν εν τέλει την έκβαση της συμβιβαστικής προσπάθειας⁽¹⁹⁾.

Εάν δε στη σύμβαση έχει προβλεφθεί πλήρης αποκλεισμός της δυνατότητας προσφυγής στη δικαιοσύνη, τότε η συμβατική αυτή ρήτρα θα είναι άκυρη κατ' ΑΚ 174, πρωτίστως λόγω αντιθέσεως προς το άρθρο 20, παράγρ. 1, Συντ., που κατοχυρώνει το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας (πρβλ. και άρθρο 6, παράγρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου), αφού θα πλήττει εμφανώς τον πυρήνα του δικαιώματος - το οποίο, μάλιστα, ενόψει της προκειμένης ιδιωτικής συμφωνίας θα «τριτενεργεί» (άρθρ. 25, παράγρ. 1, εδ. γ', Συντ.)⁽²⁰⁾.

15. Βλ. **Χ.Παμπούκη**, στο περ. «Δικαιόγραμμα», Ιαν-Μαρ 2005, σ. 32-33· επίσης **Ορφανίδη**, όπ.ανωτ.

16. Βλ. και **Χ.Παμπούκη**, όπ.ανωτ., όπου επισημαίνεται ότι, με τη διαμεσολάβηση, ακόμη και περίπλοκα ζητήματα μπορούν να επιλυθούν μέσα σε μερικές μέρες ή και ώρες, και μάλιστα σε εμπιστευτικό κλίμα, όπως επίσης ότι η διαδικασία αυτή συνεπάγεται σημαντικά λιγότερα έξοδα απ' ό,τι η δικαστική ή διαιτητική επίλυση της διαφοράς· επίσης **Ορφανίδη**, όπ.ανωτ.

17. Βλ. αναλυτικά **Ishikawa**, όπ.ανωτ.

18. Βλ. **Ορφανίδη**, όπ.ανωτ.· επίσης **Breidenbach**, όπ.ανωτ., όπου χαρακτηριστικά γίνεται λόγος για διαπραγμάτευση «υπό τη σκιά του νόμου» (bargaining in the shadow of the law).

19. Πρβλ. **Ορφανίδη**, όπ.ανωτ. (το στοιχείο αυτό «διαφοροποιεί ισχυρώς τη διαδικασία συμφιλίωσης από τη διαδικασία της διαιτησίας»)· **Breidenbach**, όπ.ανωτ.

20. Για την «τριτενεργεία» συνταγματικών διατάξεων στο πεδίο του ενοχικού δικαίου βλ. **Σταθόπουλο**, ΓενΕνοχ, § 1 αρ. 33 επ., επίσης τον ίδιο, **ΚριτΕ** 1999/1, 20 επ.

Σημειωτέον, ωστόσο, ότι ήδη οι (απλές) συμβατικές ρήτρες διαμεσολαβήσεως ή συμφιλίωσης επιφέρουν κατ' αρχήν ένα προσωρινό αποκλεισμό της κρατικής δικαιοδοσίας, με τη δικονομική τους αντιμετώπιση να μπορεί να είναι όμοια με εκείνη των ρητρών διαιτησίας: η αντισυμβατική συμπεριφορά ενός μέρους να αγνοήσει τη διαμεσολαβητική ή συμφιλίωτική διαδικασία μπορεί να θεωρηθεί ότι θεμελιώνει δικονομική ένταση, η έγερση της οποίας διακωλύει την περαιτέρω εξέταση της διαφοράς από το δικαστήριο⁽²¹⁾.

Έπειτα, ως προς τις υπακτές στις ως άνω διαδικασίες διαφορές, δεν υφίσταται κατ' αρχήν κάποιος περιορισμός, εφόσον η σχετική βούληση των μερών είναι δεδομένη και σαφής.

Πάντως, ο θεσμός της διαμεσολαβήσεως συνηθέστερα εφαρμόζεται σε μακροχρόνιες (λ.χ. διαρκείς) συμβατικές σχέσεις, κατά τη διαδρομή των οποίων ανακύπτει σειρά ανωμαλιών που χρήζουν άμεσης και ταχείας αντιμετώπισεως. Ιδιαίτερα πρόσφορες για την εφαρμογή του θεσμού της διαμεσολαβήσεως εμφανίζονται ειδικότερα οι διαφορές που απορρέουν από συμβάσεις έργου (construction disputes)⁽²²⁾.

Εν κατακλείδι, έχει διαπιστωθεί στην πράξη ότι η παρεμβολή ενός τρίτου προσώπου, που υποβοηθεί τα μέρη στην επίλυση της μεταξύ τους διαφοράς, μπορεί κάποτε να έχει πράγματι απολύτως θετικά αποτελέσματα⁽²³⁾. Η συμβολή ενός ικανού διαμεσολαβητή ή συμφιλιωτή στην επίτευξη μιας «νέας» συμφωνίας μπορεί να αποβεί καθοριστική, ιδίως όταν αυτός μπορεί να μιήσει τα μέρη σε ένα πνεύμα συνεργασίας, υπερβαίνοντας τη μεταξύ τους εχθρότητα.

Ειδικότερα, ο ικανός διαμεσολαβητής ή συμφιλιωτής φέρνει τα μέρη σε επαφή μεταξύ τους, προσπαθώντας παράλληλα να δημιουργήσει ένα εποικοδομητικό και πολιτισμένο διαπραγματευτικό κλίμα μεταξύ τους. Διευθύνοντας τη συζήτηση με ουδετερότητα, βοηθεί τα μέρη να θέσουν «*επί τάπητος*» τα ζητήματα που πραγματικά τα απασχολούν - πέρα από τις προβαλλόμενες προς τα έξω «θέσεις» τους -, καθορίζει την πορεία των διαπραγματεύσεων, διευθετεί τις όποιες προσωπικές διαφορές μεταξύ των μερών, θέτει στο περιθώριο παράλογες τυχόν απαιτήσεις και αμβλύνει αρχικές άκαμπτες τοποθετήσεις τους.

Όντας «κύριος» της διαδικασίας, σταθεροποιεί και ελέγχει τα συναισθήματά τους και συγχρόνως τα βοηθεί να αντιληφθούν ότι σε μία διαφορά το ζητούμενο είναι η εξεύρεση μιας λύσεως, και όχι η κατά κράτος νίκη του ενός μέρους επί του άλλου.

Επίσης, ο ικανός διαμεσολαβητής ή συμφιλιωτής μπορεί να παρακινεί τα μέρη να είναι πιο επινοητικά στην προσπάθειά τους να εξεύρουν μία κοινώς αποδεκτή λύση, περαιτέρω δε μπορεί να συ-

21. Έτσι **Ορφανίδη**, όπ.ανωτ., όπου υπογραμμίζεται επιπροσθέτως ότι ακριβώς λόγω της ως άνω σοβαρής συνέπειας (προσωρινός αποκλεισμός της κρατικής δικαιοδοσίας) οι ρήτρες διαμεσολαβήσεως (ή και συμφιλίωσης) θα πρέπει να διατυπώνονται ρητώς στη σύμβαση.

22. Βλ. **Χ.Παμπούκη**, όπ.ανωτ.

23. Βλ. **Raiffa**, *The Art And Science Of Negotiation - How To Resolve Conflicts And Get The Best Out Of Bargaining* (2003), σ. 108-109, 219· **Fisher/Ury/Paton**, *Getting To Yes - Negotiating An Agreement Without Giving In* (1999), σ. 118-119· **Fisher/Brown**, *Getting Together - Building Relationships As We Negotiate* (1989), σ. 81.

ντηρεί τη δυναμική των διαπραγματεύσεων και να ενθαρρύνει τα μέρη να τις συνεχίσουν - ακόμη και υπό αντίξοες συνθήκες έντονης προσωπικής αντιπαλότητας -, κρατώντας ανοιχτό τον δίαυλο επικοινωνίας με καθένα απ' αυτά. Συνελόντι ειπείν, ένας ικανός διαμεσολαβητής ή συμφιλιωτής, ακολουθώντας κατά βάση τις αρχές της ορθολογικής διαπραγματεύσεως των Fisher/Ury/Paton⁽²⁴⁾, μπορεί να επιτύχει την «ειρηνική» επίλυση μιας ιδιωτικής διαφοράς.

III. Η δικονομική ρύθμιση περί εξώδικης επιλύσεως της διαφοράς (άρθρο 214Α ΚΠολΔ)

Το πρότυπο της «ειρηνικής» επιλύσεως των διαφορών προάγει και η υποχρεωτική απόπειρα εξώδικης επιλύσεως της διαφοράς που προβλέπεται στο άρθρο 214Α ΚΠολΔ. Η διάταξη αυτή ανάγει σε προϋπόθεση παραδεκτού της συζητήσεως της αγωγής την προηγούμενη προσπάθεια των διαδίκων να επιλύσουν τη μεταξύ τους διαφορά με κάποιον συμβιβασμό. Υπό μία αυστηρώς εννοιοκρατική έποψη, δεν πρόκειται εδώ για εξώδικη επίλυση της διαφοράς, αφού πρέπει να έχει ήδη κατατεθεί η αγωγή και, άρα, να υφίσταται εκκρεμοδικία⁽²⁵⁾.

Σε κάθε περίπτωση, η διάταξη αφορά σε αγωγές, που έχουν ως αντικείμενό τους ιδιωτικές διαφορές, οι οποίες υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του πολυμελούς πρωτοδικείου και για τις οποίες επιτρέπεται κατά το ουσιαστικό δίκαιο η συνομολόγηση συμβιβασμού.

Ο νόμος υποχρεώνει τα μέρη των διαφορών αυτών να επιχειρήσουν να επιλύσουν τη διαφορά τους πριν από την εκδίκαση της αγωγής, με ποινή το απαράδεκτο της συζητήσεως.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι στο άρθρο 214Α ΚΠολΔ μπορεί να διαβλέψει κανείς τη γενικότερη ιδέα ότι με την έναρξη της δίκης δεν παύουν να υφίστανται προοπτικές συμβιβασμού μεταξύ των μερών⁽²⁶⁾.

Συχνά μάλιστα, όπως αποδεικνύει η ίδια η πράξη, δεν αποκλείεται η έγερση της αγωγής να συνιστά ένα μέσο για την πρόκληση διαπραγματεύσεων, ένα μέσο δηλαδή πίεσεως προς την άλλη πλευρά για να αντιληφθεί τη σοβαρότητα των προθέσεων του ενάγοντος και να παρακαθήσει στο «τραπέζι των διαπραγματεύσεων».

Στην παράγρ. 4 του άρθρου 214Α ΚΠολΔ διαγράφονται οι ειδικότεροι όροι της διεξακτέας συμβιβαστικής προσπάθειας: στο πλαίσιο αυτό, οι διάδικοι με τους δικηγόρους τους ή εκπροσωπούμενοι από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους, επικουρούμενοι δε, εφόσον τό επιθυμούν, και από τρίτο πρόσωπο κοινής επιλογής⁽²⁷⁾, εξετάζουν ολόκληρη τη διαφορά, χωρίς να δεσμεύονται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου· έχουν δε τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν όλα τα πρόσφορα μέσα για να εξακριβώσουν τα κρίσιμα περιστατικά και τα σημεία συμφωνίας ή διαφωνίας τους, καθώς επίσης και τις συνέπειες που δέχονται ή αμφισβητούν, με τελικό σκοπό να επιτευχθεί μία αμοιβαίως αποδεκτή λύση της διαφοράς. Εάν τελικώς καταλήξουν σε μία λύση, συντάσσεται πρακτι-

24. Βλ. προηγούμενη υποσημ. και διεξοδικά **Καραμπατζό, Απρόβλεπτη Μεταβολή των Συνθηκών...**, αρ. 632 επ.

25. Βλ. και **Μακρίδου, σε ΚΠολΔ Κεραμέως/Κονδύλη/Νίκα, άρθρ. 214Α αρ. 1.**

26. Βλ. **Ορφανίδη, όπ.ανωτ.**

27. Κατά τον **Ορφανίδη, όπ.ανωτ.**, με την πρόβλεψη της δυνατότητας αυτής «μπορεί να υποστηριχθεί ότι εισάγεται και στο ελληνικό δίκαιο ο θεσμός της διαμεσολάβησης».

κό συμφωνίας, το οποίο, αφού επικυρωθεί, επιφέρει κατάργηση της δίκης· εάν μάλιστα η διαφορά περιλαμβάνει και καταψήφιση, το πρακτικό από την επικύρωσή του αποτελεί και εκτελεστό τίτλο (παράγρ. 6). Ωστόσο, και αυτό είναι πρακτικώς κρίσιμο, η μη εμφάνιση του διαδίκου που προσκλήθηκε να συμμετάσχει στη συμβιβαστική προσπάθεια δεν έχει γι' αυτόν δυσμενείς, ουσιαστικού δικαίου, συνέπειες (βλ. και παράγρ. 8)⁽²⁸⁾.

Παρά το μάλλον περιορισμένο βεληνεκές της ρυθμίσεως (αφορά μόνον σε διαφορές υπαγόμενες στο πολυμελές πρωτοδικείο, άρα σε διαφορές με μεγάλο οικονομικό αντικείμενο, επίσης πρέπει να επιτρέπεται κατά το ουσιαστικό δίκαιο η συνομολόγηση συμβιβασμού)⁽²⁹⁾, σαφής πρόθεση εδώ του νομοθέτη ήταν η αποσυμφόρηση των δικαστηρίων, με απώτερο σκοπό όχι μόνον την επιτάχυνση του ρυθμού απονομής της δικαιοσύνης, αλλά και την ποιοτική αναβάθμιση αυτής⁽³⁰⁾.

Οι προσδοκίες, που συνδέθηκαν με τη θέσπιση του άρθρου 214Α ΚΠολΔ, ήταν πράγματι εξαιρετικά υψηλές⁽³¹⁾. Ωστόσο, μέχρι στιγμής η πράξη δεν δικαίωσε τις προσδοκίες αυτές, με τη σχετικά αρτιφανή αυτή ρύθμιση να έχει ήδη περιπέσει κατ' ουσίαν σε αχρησία, μετατραπείσα σε ένα κενό νοήματος τύπο της προδικασίας⁽³²⁾.

Η τελευταία, όμως, παρατήρηση σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι η εν λόγω ρύθμιση κινήθηκε προς τη λάθος κατεύθυνση.

Αντιθέτως, η αναγωγή της απόπειρας εξώδικης λύσεως σε υποχρεωτική προδικασία της δίκης αναμφίβολα ασκεί επί των διαδίκων παιδαγωγική επιρροή, «εθίζοντας» ιδίως τα συμβαλλόμενα μέρη σε ένα πνεύμα καλόπιστης συνεργασίας.

Τα τελευταία, μέσω και αυτής της ρυθμίσεως - όχι δηλαδή μόνον μέσω της γενικής ρήτρας περί καλής πίστεως, ΑΚ 288⁽³³⁾ -, παρακινούνται να εξεύρουν τα ίδια, με την επικουρία πάντως των δικηγόρων τους - ή και κάποιου άλλου τρίτου προσώπου -, μία ουσιαστικά δίκαιη λύση στο πρόβλημα που τα απασχολεί, γνωρίζοντας αυτά καλλίτερα από οποιονδήποτε άλλον την ουσία και τις πραγματικές πτυχές της μεταξύ τους διαφοράς. Στην προσπάθειά τους δε αυτή, δεν δεσμεύονται ούτε από δικονομικούς τύπους ούτε από τις διατάξεις - ή τους νομικούς χαρακτηρισμούς - του ουσιαστικού δικαίου, ενώ μοναδικός γνώμονας των ενεργειών τους είναι η εξεύρεση μιας αμοιβαίως ικανοποιητικής λύσεως⁽³⁴⁾.

28. Πρβλ. όμως και **Ορφανίδη, όπ.ανωτ.**, ο οποίος στη δυνατότητα που δίδει ο νόμος για αναφορά των λόγων που οδήγησαν στην αποτυχία της συμβιβαστικής προσπάθειας (άρθρ. 214Α, παράγρ. 7, ΚΠολΔ) βλέπει μία «έμμεση συνέπεια», η οποία μπορεί να έχει σημασία στο επίπεδο καταλογισμού των εξόδων της δίκης.

29. Βλ. **Μακρίδου, όπ.ανωτ.**, αρ. 4 επ.· **Μαθθία, ΝοΒ 2000, 1546-1547**, και «Δελτίον Ανωνύμων Εταιρειών και Ε.Π.Ε.» της 1.8.2006 (σ. 360)· **Ορφανίδη, όπ.ανωτ.**

30. Βλ. **Μαθθία, όπ.ανωτ.**, 1545, και **Μακρίδου, όπ.ανωτ.**, αρ. 3. Παράλληλος στόχος του νομοθέτη ήταν και ο περιορισμός των κρατικών δαπανών (δημοσιονομικό επιχείρημα)· βλ. σχετ. **Ορφανίδη, ΝοΒ 2000.**

31. Βλ. ενδεικτικά **Μαθθία, όπ.ανωτ.**: «Πρόκειται για δικονομική μεταβολή μεγάλης σημασίας, μετά την οποία πολλές από τις σοβαρότερες και δυσχερέστερες ιδιωτικές διαφορές [...] θα επιλύονται ταχύτερα αλλά και απλούστερα. Παράλληλα θα ελαττωθεί ο φόρτος των δικαστηρίων...»

32. Βλ. και **Ορφανίδη, όπ.ανωτ.**

33. Βλ. σχετ. αναλυτικά **Καραμπατζό, Απρόβλεπτη Μεταβολή των Συνθηκών...**, αρ. 639 επ.

34. Βλ. **Μαθθία, όπ.ανωτ.**, 1545, 1548.